

in de laatste
enten aan de
geland, waar-
aan en waar-
om een bond
gevoerd, be-
bestudeeren
lijken wandel,
arbeid in het
van Zondage-

d doen, wan-
t en ziel heb-
en en welke
sichten van
zendelingen,
arna ook in
te Edinburgh
aan den bloei
e zeer bevoor-
reengekomen,
den gehouden
men om zich
en, te sterken
pelijke opwek-
komst werd

lige zondelin-
leden, waar-
getekend
om, zoo God
en te worden.
iger, wanneer
weinig jaren
student zich
reidde.

haren Koning
opdracht heeft
kondigen aan
ngrijke kome",
danken, van-
Zijnen wij-
e ene kraach-
jonge mannen
iden, en ook
Heere als op-

iselen Gouden
Nemen gelden
zullen worden

ptember. —
rspeken. —

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1887 (Staatsblad N°. 134).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de REDACTIE. Abonneementen en Advertentieën aan den Uitgever J. A. WORMSEB; Bureau N. Z. Voorburgwal 41, te Amsterdam.
Inzendingen die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen

Zondag 1 September 1895. N°. 923.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden / 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentieën: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van leedogaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

I.

Toen de lankmoedigheid Gods eenmaal verwachtte, in de dagen van Noach. 1 Petr. 3: 20a.

De eerste roepstem, die de Heraut, bij zijn verschijnen in 1878, door het land deed weerklinken, betuigde aan ons volk opnieuw de Calvinistische belijdenis onzer vaderen: dat de genade particulier is. Van dat punt uit is toen de strijd voor de eereherstelling der Gereformeerde waarheid aangebonden, en met dank aan Hem, wien alleen de eere zij, mag thans, na drie lustra, beweerd, dat die strijd doel trof. Dat hoofdbolwerk onzer verdediging, toen nog zoo bedreigd, ligt thans weer veilig. Een doel vooral daardoor bereikt, dat we van meet af het middelpunt onzer Gereformeerde belijdenis, t. w. het particulier karakter der genade, zijn verischten achtergrond deden vinden, eerst vlak er achter, in de Verbondsleer, en daarachter weer in de Gemeene gratie.

Ge hebt met den enkelen mensch te doen, met den te zaligen persoon, met den eenling die ter heerlijkheid ingaat; en bij dien eenling, als kind van God, kunt ge de gouden schalen des heils niet om de ziel slaan, tenzij die gouden keten tot hem neerdaalt uit persoonlijke, vrijmachtige Verkiezing. Daarom blijft de soevereine vrijmacht Gods die verkiesst dien Hij wil, en verwerpt dengene wiens Hij zich niet ontfemt, het hart der kerk, het cor ecclesiae, dat de Gereformeerde kerken tot aan de wederkomst des Heeren zullen vasthouden, op straffe van zelfs vóór het Maranatha van deze aarde te verdwijnen. Dit is en blijft deswege het middelpunt onzer belijdenis, de betuiging, die we op gezag van Gods Woord, bezegeld door persoonlijke ervaring, voor aller oren uitroepen, dat de genade particulier is.

Maar datzelfde kind van God is nog iets anders dan een eenling en een persoon op zichzelf. Hij is ook opgenomen in een gemeenschap, lid van een lichaam, deelgenoot in een kring, besloten in een organisme, en die waarheid is het, die de leer der Verbonden op den voorgrond stelt en weer tot haar recht doet komen. Zonder de leer van het Verbond is de leer der Verkiezing verminkt, en het harde, bange gemis aan geloofsverzekering is de gerechte straf, die deze verminking van de waarheid Gods achtervolgt. De Verkiezing alleen, afgescheiden van de belijdenis des Verbonds, poogt den Heiligen Geest te grijpen, zonder den Zoon te eeren, en de derde Persoon in het Drieëinig Wezen laat die eereschending van den tweeden Persoon niet toe. De Christus zelf betuigde: de Heilige Geest zal het uit het wijne nemen en het u verkondigen", en zoo ge u vermeest deze Goddelijke ordinantie te verkeeren, kunt ge den pijnlijken ernst niet ontgaan, waarmee die onwrikbare ordinantie zich in uw zielsbeuoudheid wrekt. Daarom komt de vrijmachtige persoonlijke Verkiezing, in de Heilige Schrift nooit anders voor dan met den achtergrond der Verbondsleer. De enkele, de eenling moet zich ingeschakeld weten in de gemeenschap der heiligen. Persoonlijk zijn we verkoren, maar ook saam ranken in den éénen Wijstok, leden van hetzelfde Lichaam. En daarom wordt de belijdenis van de particuliere, de persoonlijke genade onwaar en

onschriftuurlijk, tenzij ze tot achtergrond hebbe de leer der Verbonden.

Doch ook hierbij blijft het niet.

Ook het Verbond Gods in den Middelaar heeft op zijn beurt weer een achtergrond in het werk der oorspronkelijke Schepping, in het bestaan der wereld, en in het leven van ons menscheijk geslacht. De kinderen Gods als eenlingen behooren tot de gemeenschap der heiligen, maar ook die gemeenschap der heiligen bestaat uit kinderen der menschen, die uit een vrouw, door den wil des mans, geboren, en hierdoor ingeweven en ingeschakeld zijn in heel dat leven der menschen, dat in het Paradijs zijn oorsprong nam, en ook na den afval van God, in misvormde gestalten, wordt voortgezet. Noch uw verkiezing noch uw aanhoorigheid tot de gemeenschap der heiligen, vernietigt in u den mensch, of heft het leven in huisgezin, vaderland en wereld voor u op. Er zijn dus niet twee, maar drie stukken, waarmee ge hier rekenen zult. Ten eerste uw persoonlijke leven, ten tweede uw ingelijfd zijn in het Lichaam van Christus, en ten derde uw bestaan als mensch, d. i. uw opkomen door menscheijke geboorte, uw lid zijn van het menscheijk geslacht. Drie stukken, die onze Heidelbergse Catechismus, als uitstraling van Gods Drieëinig Wezen aldus onderscheidt: Ten eerste: Van God den Heiligen Geest, en onze Heiligmaking. Dat is het streng persoonlijke in de toebereiding van Gods kind. Eerst in die heiligmaking wordt hem zijn persoonlijke verkiezing tot zekerheid. Ten tweede: Van God den Zoon, en onze Verlossing. Dat is de belijdenis van het Genadeverbond, van het Hoofd des Lichaams, van het éne bloed, waarin alle verzoening is. Maar ook ten derde: Van God den Vader, en onze Schepping. Dat is onze oorsprong uit het Paradijs, ons opgekomen zijn uit het natuurlijke leven, ons ingeschakeld zijn als menschen in het leven van ons menscheijk geslacht.

Natuurlijk neemt de Catechismus de orde, de opeenvolging hier omgekeerd, omdat het met onze Schepping begon; en alzoo tevens naar de heilige orde in het Goddelijk Wezen: Eerst de Vader, uit dien Vader de Zoon eeuwigeijk gegeneerd, en van Vader en Zoon de Heilige Geest van eeuwigheid uitgaande. En zoo werd het dan, eerst van onze schepping, daarna van onze verlossing, en ten slotte eerst van onze heiligmaking. Maar voor het besef van Gods kind, dat in zich zelven inkeert, en nadenkt over het verloop van zijn zieleven, en deswege afreken van het punt, waarop hij nu staat, is de gang dien de bevinding en herinnering neemt, juist omgekeerd. Hij bekent God den Heiligen Geest, die hem van zijn persoonlijke verkiezing verzekert, en alzoo bekennen doet dat de genade particulier is. Die geloofsverzekering echter vindt hij niet dan in den Christus, zich nu wetende een lid van het Lichaam, in de gemeenschap der heiligen, en alzoo gaat de heerlijkheid van het Verbond voor hem op. Maar ook daarbij blijft hij niet staan. Over dat verbond niet hij achterwaarts op zijn oorsprong, op zijn geboorte, op zijn afkomst, op de wereld terug, waarin hij als mensch onder de menschen omwandelt, en zoo komt hij tot die derde belijdenis, niet alleen dat de genade particulier is; en dat die particuliere genade in de banden des Verbonds ligt ingewikkeld, maar ook dat zijn God tot voor zijn schepping en tot achter zijn schepping is, en dat hij kunstiglijk en wonderlijk door de eigen hand van zijn God in zijns moeders

ingewand is geborduurd. Dat is God den Vader belijden; en met voller toon dan ooit, weerklinkt nu het roemende geloof van zijn lippen: Ik ben verlore, ik ben in Christus, en daarom zal ik, nu eerst diep en vol, in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde, Schepper ook van mijn wezen, naar lichaam en naar ziel.

Doch hier juist schort iets.

Tusschen de Scheppingsheerlijkheid in het Paradijs, en zijn eigen geboorte, ligt de afval, en zoo rust op die wereld, en op dat menscheijk leven in die wereld, en op zijn eigen aanhoorigheid tot die van God vervreemde wereld, een schaduw als des doods. De lijn der genade schijnt afgebroken. Die genade is particulier in zijn persoonlijke Verkiezing; die genade is organisch werkend in het Verbond; maar die genade stuit in het derde stuk op het verbroken en gescheiden Scheppingswerk. De lijn schijnt niet door te loopen. En daarom nu moet zich, niet alleen achter de particuliere genade de Verbondsleer, maar ook achter die Verbondsleer nog weer ter derde instantie de algemeene genade komen uitbreiden. Drie uitstralingen alzoo van de genade Gods, een genade die u persoonlijk geldt, een genade die u met al Gods heiligen in het Verbond gemeen is, maar ook in de derde plaats een genade Gods die u, als mensch, gemeen is met alle menschen. Eerst zoo blijft er niets of het geeft Gode eere. Uw persoonlijke zaligheid louter vrucht van vrijmachtige genade. Uw bloeien als rank, met de heilige ranken, op den Wijstok, door niets dan vrijmachtige genade u toegekomen. Maar nu ook uw opkomen in dat heil als mensch, krachtens uw afkomst, door uw geboorte en heel uw menscheijk leven, een gave, een gite, een uitwerking van diezelfde genade van Gods. Niet bij uw geloofsverzekering, niet bij de doorbreking van uw geloof, zelfs niet bij de inschepping van het geloofsvermogen in uw ziel staan blijven, maar ook achter bekeering en wedergeboorte tot in uw natuurlijke geboorte teruggaan, om ja, eigen zonde en de schuld, de doodschuld van uw geslacht te bewenen, maar toch, om ook in diezelfde geboorte groot te maken de genade uws Gods. Drie keursteenen van genade alzoo. De éne geheel persoonlijk, de witte keursteen, waarop een naam gegraveerd staat, die alleen Gode en uzelf bekend is. Dat is de gansch particuliere genade. De tweede een keursteen van Verbondsleer, een zalig goed u gemeen met al Gods kinderen. En de derde een keursteen van algemeene menscheijke genade, u omdat gij kind des menschen zijt toegekomen, en u, niet alleen met al Gods kinderen, maar met alle kinderen der menschen gemeen.

Van dit derde stuk zal deze nieuwe artikelreeks handelen, om alzoo de beide vroegere reeksen over de Particuliere genade, en de leer der Verbonden, aan te vullen. Eerst als én de Particuliere, én de Verbonds, én de Algemeene genade, in wezen, strekking en samenhang doorzien zijn, vindt uw naar eenheid zoekend denken rust. Dat we desniettemin de uitdrukking: algemeene genade meden, en "gemeene gratie", d. i. "gratia communis", boven deze reeks als titel schreven, is ter afsnijding van misverstand. Zoo licht toch kon het vermoeden insluipen, alsof we nu toch weer bedoelden, dat de genade aller was, en alzoo het vaste fundament, dat de genade parti-

culier is, weer poogden los te wrikken. Er wordt van dat "algemeene" genade zoo licht misbruik gemaakt, alsof er zaligmakende genade med bedoeld ware, en dat is toch volstrekt niet het geval. "Zaligmakend" in volstrekten zin is alleen de particuliere, persoonlijke genade, en zelfs aan de Verbondsleer komt deze eere naam niet dan met zeker voorbehoud toe. Doch waar de Verbondsleer althans nog zaligmakend van natuur en strekking is, mag zelfs dit niet eens van de algemeene genade worden uitgesproken. Om dit kras en scherp te doen uitkomen, zij hier aanstonds opgemerkt, dat tot op zekere hoogte ook de dieren in de "algemeene genade" deelen. Zie het maar in Gen. 9: 9 en 10. De algemeene genade is, met verschil van graad, het deel van alle menschen, ook van de verst afgedoolden, in hun conscientie geheel toegeschoornden, en voor eeuwig verlorenen. Ze draagt op zichzelf geen enkele zaligmakende klem in zich, en is daarom van een geheel andere natuur, dan de particuliere of de Verbondsleer. En daar dit nu, bij het spreken van "algemeene genade" vaak uit het oog wordt verloren, scheen het, ter voorkoming van misverstand en verwarring veiliger, om in den titel de anders wel wat verouderde uitdrukkingwijze te doen herleven, en het communis gratia der eens Latijn sprekende godgeleerden, over te zetten door: Van de gemeene gratie.

Dat dit onderwerp voor de behandeling eigenaardige moeilijkheden oplevert, weet de kenner, en heeft zijn gereede oorzak. Dit onderwerp genoot namelijk oudtijds nimmer de eere eener afzonderlijke behandeling. Onder de verschillende hoofddeelen waarin men de leerstellige Godgeleerdheid placht in te deelen, was er geen met dit opschrift. Men handelde van de Heilige Schriftuur, van God, van de Besluiten, van de Schepping, van de Zonde, van den Christus, van de Verlossing, van de Kerk, van de Sacramenten, van de Overheid en van de Laatste dingen, maar een afzonderlijk hoofddeel dat van de algemeene genade of de gemeene gratie handelde, kwam niet voor. En toen, op Calvijn's voetspoor, vooral de nandacht der Gereformeerde godgeleerden meer bijzonderlijk op dit uiterst belangrijke onderwerp gevestigd werd, hebben ze er de hoofdtrekken wel van uitgewerkt, maar zonder er een afzonderlijk hoofdstuk van te maken. Meest bespreken ze het nog bij de "deugden der Heidenen", de "burgerlijke gerechtigheid", de "natuurlijke Godskennis" enz.; maar zonder ooit al de verschillende stukken, die tot dit onderwerp behooren, in één ordelijke, samenhangende besprekking saam te vatten. Ook onze Catechismus handelt er niet afzonderlijk van, en dit belette weer, dat in E Voto deze "gemeene gratie" in een eigen groep artikelen kon worden afgedaan. Al is dan ook sinds 1878 telkens en gedurig door ons op deze "gemeene gratie" gewezen, en al namen we met dankzegging en belangstelling kennis van de welgestoefde redevoering over "de Algemeene Genade" ten vorigen jare door Dr. Baynck uitgegeven, in samenhang behandeld en eenigszins volledig uiteengezet, is dit gewichtig onderwerp dusver nog niet. Ons blijft dus niet anders over, dan ditmaal onze eigen weg te banen, allerminst niet de pretentie, alsof hiermee dit stuk der Dogmatiek voorgoed zou worden afgedaan, maar om, wijl dit onderwerp zoo diep in het leven, en in onze tegenwoordige worstelingen ingrijpt, althans een eerste proeve van behandeling te leveren, die later

tot meer uitgewerkte en afgeronde leerstellige behandeling zal kunnen leiden.

Onder de "deugden Gods" is het zijne "lankmoedigheid" die in deze "gemeene gratie" wel niet wordt uitgeput, maar toch op aangrijpende wijze verheerlijkt wordt. Gods heiligheid en majesteit reageert tegen alle zonde, niet slechts ten deele, maar volstrektelijk, in den meest absoluten zin. Ging nu dit inwerken van Gods heiligheid tegen de zonde op staanden voet, voetstoots, in al zijn verschrinkelijkheid door, zoo zou er geen "gemeene gratie" zijn. Maar nu is de Heere onze God, niet enkel heilig, maar in zijn heiligheid tevens lankmoedig, en het is uit die "lankmoedigheid" waarmee het Goddelijk geduld van den Almachtige de zonde tijdelijk verdraagt, dat "de gemeene gratie" geboren werd.

Calvijn heeft in zijn Institutie II. c. 3 § 3 de diepe gedachte dezer "gemeene gratie" het klaarst uitgesproken, toen hij de vraag beantwoordde, op wat wijs we het feit te verklaren hadden, dat bij Heidenen en ongelooovigen zoo vaak in hooge mate rechtschapenheid en nobele zin uitblonk. De meesten, die zich hierover uitlieten, deden het steeds voorkomen, alsof dit feit bewijs leverde tegen de diepe en volstrekte verdorvenheid, waarin onze menscheijke natuur door de zonde verzonken was. "Ge lastert, zoo riepen ze, onze menscheijke natuur, zoo ge belijdt dat we door de zonde geneigd zijn tot alle kwaad en tot alle goed onmachtig. Die vele uitnemende Heidenen, die Christus niet kennen, en toch ons vaak beschamen, bewijzen het tegendeel. En ook de ongelooovigen, die in ons midden verkeeren, gaan vaak menig kind van God in stille, ernstige plichtsbetrachting voor." En hiertegen nu kwam Calvijn op. Dit zou, ja, zoo zijn, indien zulke mannen uit zichzelf zoodanig waren. Maar juist dit moet tegengesproken, en de verklaring veel eer hierin gezocht, dat er "te midden van het algemeene verderf" zekere gemeene gratie of genade werdt, die de booze natuur wel niet reinigt, maar binnen in den mensch het uitbreken belet"; iets wat hij in de eerste Fransche uitgave reeds aldus uitdrukt: "Nous avons à considérer, qu'en la corruption universelle, dont nous avons parlé, la grace de Dieu a quelque lieu, non pas pour amender la perversité de la nature, mais pour la repriuer et restreindre au dedans". De latere Latijnse uitdrukking is korter en krachtiger: gratia, non quae illam purget, sed tutus cohibeat. Iets wat hij aan het slot van § 3 nog scherper herhaalt: "De verdorvenheid onzer natuur toont God door zijn Voorzienigheid zoo in, dat ze niet tot de daad kan uitbreken; maar zonder ze inwendig te zuiveren."

Hier nu ligt de wortel van de leer der "gemeene gratie", en tevens de verklaring, waarom ze een zoo onmisbaar stuk der Gereformeerde belijdenis uitmaakt. Ze is niet opgekomen uit wijsgeerige verzinning, maar uit de belijdenis van het doodelijk karakter der zonde. Aan dat doodelijk karakter der zonde hebben onze Gereformeerde vaderen steeds vastgehouden. "Van nature dood door de zonde en de misdaden" lieft aller getuigenis. Maar schijnbaar klopte dit niet op de werkelijkheid. Er was in die zondige wereld, ook buiten de kerk, zoveel schoons, zoveel eerbiedwaardigs, zoveel dat tot jaloesheid verwoekte. Dit stelde voor de keus, om of al dit goede, tegen beter weten in, te loochenen, en met de Doopers af te dolen; of wel, om den gevallen mensch als niet zoo diep gevallen

De Martelaren.

CCl.

THOMAS BILNEY.

Opmerkelijk is het, dat we onder de martelaren van Groot-Brittange vele mannen en vrouwen van naam, aanzien en geleerdheid vinden. Thomas Bilney, van wien wij nu gaan spreken, behoorde tot de geleerden. Hij leefde in de eerste helft der zestiende eeuw. Nog jong zijnde, kwam hij aan de Hoogeschool te Cambridge, om zich daar te wijden aan de studie van het burgerlijk en canoniek recht. Toen hij met het Evangelie Gods bekend werd, liet hij de rechten varen en legde zich toe op het onderzoek van den waren godsdienst. Groot was de ijver, waarmee hij naar de waarheid Gods zocht. En toen hij haar gevonden had, behield hij haar niet voor zichzelf, maar trachtte ook anderen daarvoor te winnen. God zegende dat pogen, waardoor verscheidene studenten werden geleid tot de kennis des Evangelies. Van dezen zijn de meest bekende Thomas Arthur en Hugues Satimer, die onder de regering van Maria de Bloedige den marteldood gestorven zijn. Nadat Bilney de Universiteit verlaten had, trok hij door Englands steden en vlekken, overal anderen leerende de waarheid, die in Christus Jezus is. Zijn

medgezel op deze reizen was Arthur, die gelijk met hem de Academie verlaten had.

Deze priesters ontvingen in hunne Evangelieverkondiging getuigenis van den Heiligen Geest, en niet weinige menschen luisterden naar hen. Dit maakte de vijanden, vooral de geestelijkheid, wakker. Vooral Thomas Wolsey, de beroemde kardinaal en staatsman, die ook aartsbisschop van York was, werd zeer ongerust over den voortgang der Reformatie. Wel gevoelde deze, dat de Roomsche kerk eene hervorming noodig had. Hij meende echter, dat zij slechts eene hervorming der zeden moest zijn. Wat de leer betrof, geene verandering was zijns inziens daarin noodig. Of zijn ijdelheid, die hem naar het pauschap deed streven, dan of zijn geldzucht hem vijandig maakte tegen de Reformatie in leer en leven, die toen van Gods Woord unging, zullen wij nu niet onderzoeken. Genoeg, elke Evangelieverkondiging werd door hem met al de hem ten dienste staande middelen bestreden en zoo mogelijk gefnuikt. Daarom bond hij ook den strijd aan tegen Bilney en Arthur. Deze twee waren echter geen mannen, om zich te laten ontmoedigen door de vrees voor den machtigen kardinaal. Zij zeitten hunne prediking moedig voort en begonnen tegelijk te wijzen op de zonden der geestelijkheid, die zoo groot waren, dat er afzonderlijke staatswetten tegen uitgevaardigd moesten worden. Ten einde het gevaar, dat uit dit stout optreden van Bilney en zijnen vriend dreigde voort te komen, af te weren, riep Wolsey in de maand December van het jaar 1538 eene vergadering saam van geestelijken. Daar beloofde hij alles in het werk te zullen stellen, om de misbruiken der Roomsche kerk af te schaffen. Bilney, en zijne medgezelers Arthur, Jeffrey, Some en Garret werden toen gedwongen te her-

roepen, wat zij hadden gezegd aangaande de eereucht en den hoogmoed des paus.

Dit belette Bilney echter niet, om voortaan des te ijveriger het Evangelie te verkondigen, waarbij, als vanzelf, de dwalingen van het pausdom aan het licht kwamen. Naarmate zich echter deze uitnemende prediker der waarheid troner wreef van zijne heilige roeping, om iedereen, dien hij ontmoette, tot het heil in Christus alleen te roepen, werden de mannen, die zijnen ondergang zochten, te boozere. Tot dezen behoorden Thomas Morus, de kanselier van Engeland en Richard Nix, de bisschop van Norwich, die niet alleen zijne beide oogen had verloren, maar ook het gezicht miste voor de waarheid der Reformatie.

Morus liet Bilney gevangen nemen en beschuldigde hem van ketterij. Hierdoor kreeg hij geenszins wat hij wenschte, om dat de martelaar tot den vuurdood werd gedoemd. De twee gronden waarop dit doodvonnis berustte, waren: 1. dat hij het had durven wagen te prediken na zijne herroeeping en 2. dat hij de heiligen niet voor middelaars hield. Den nacht voor zijnen dood bracht Bilney, naar men zegt, door in gebeden. Daarop bemerkte, dat de wachters sliepen, stak hij een vinger in de vlam der kaars, om te onderzoeken, of hij de geweldige hitte des vuurs zou kunnen verdragen. Doch toen hij pijn voelde, trok hij den vinger terug. Hierover berispte hij zijn vleesch, zeggende: "Wat mag dit toch zijn! Kunt gij niet verdragen, dat een uwer leden brandt? Hoe zult gij het dan verdragen, als uw geheele lichaam verbrand wordt?" Daarop stak hij weer zijn vinger in de vlam en doorstond de pijn des vuurs. Nadat hij op deze wijze zichzelf had beproefd, in hoeverre hij over het vleesch heerschappij had, greep hij

meer moed, om des anderen daags het martelvuur te dragen. Hij stierf dus voor den naam des Heeren met heldenmoed.

Wreed was het antwoord van Morus, den kanselier, gegeven aan de beulen, die hem kwamen vragen om brieven ter verzekering, dat hun geen kwaad zou overkomen om den dood van dezen man. Hij zeide namelijk: "Verbrand hem eerst en kom dan de brieven vragen."

Het waren echter niet alleen de levenden, die door Rome's kerk werden vervolgd. Ook de dooden werden aan hunne lijken nog gestraft, omdat zij in hun leven hunne zaligheid niet bij menschen, bij heiligen of eigen verdiensten hadden gezocht. Dat gebeurde in 1534 met het lijk van William Tracey. Toen deze man, afkomstig van het vlek Toddington in het graafschap Gloucester, zijn einde voelde nadere, schreef hij een testament, waarin hij beoogde zijn verworpen voor de eeuwigheid te hebben op Christus' verdiensten alleen. Na zijnen dood bracht zijn zoon Richard den uitersten wil zijns vaders bij den aartsbisschop van Canterbury. Dit deed hij, opdat het testament kracht van wijzen zou hebben.

De aartsbisschop nam het geschrift aan en las het. Doch hoe werd zijn toorn gaande, toen hij de heerlijke belijdenis des overledenen vond. Dat kon niet ongestraft blijven. Tracey is een ketter geweest, zei de kerkvoorst en hij beval, dat zijn lijk zou worden opgegraven en verbrand. Deze last werd geheel uitgevoerd. Doch Tracey kon dat niet deren. Zijn ziel juichte reeds voor den troon des Lams, toen zijn lijk door de vlammen verteerd werd.

DE GAAY FORTMAN.